

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum, De Plerisque Functionibus, & Obligationibus, ad Parochias, Parochos & Parochianos attinentibus

Engel, Ludwig

Salisburgi

Sect. 2. De Conditione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40922

vum non potuisset commodè haberi. at hodie cum servitus in orbe Christiano majori ex parte sublata sit, quæri tantùm potest, an error in illa conditione personæ, quæ vulgò in Germania die *Leibeigenschaft* vocatur, faciat impedimentum dirimens? Tales homines proprios seu *Leibeigne* / aliqui adscripticios (qui scilicet glebæ aut fundo colendo perpetuò adscripti sunt) vel originarios, qui ex adscripticijs nati sunt, censent, *Gail. lib. sing. de pignorat. obs. 8. n. 1.* aliqui servos anonymos appellant, utpotè qui partim de servis, partim de adscripticijs, partim de libertis participant. *Zasius respons. l. 1. c. 3. & consil. 19. n. 3.* Sed quidquid sit de statu istorum hominum, certum est quòd servi propriè dicti non sint, ideòque favore matrimonij probabilius videtur, ea quæ de errore in qualitate servili sunt constituta, non esse ad statum istorum hominum extendenda, *arg. eorum quæ de adscripticijs docet Sanchez. de matrim. lib. 7. disp. 19. num. 9.*

SECTIO II. DE CONDITIONE.

SUMMARIA.

1. *Conditio, Modus, Demonstratio, Causa.*
2. *Quid sit Conditio?*
3. *Quid Modus?*
4. *Differentia Modi & Conditionis,*
5. *Quid sit Demonstratio?*

6. *Quid*

6. *Quid Causa?*
7. *Conditio vel Modus contra substantiam matrimonij illud annullat.*
8. *Conditio & modus turpis vel impossibilis habentur pro non adjectis.*
9. *Tria bona substantialia matrimonij.*
10. *An conditio contra bona matrimonij, sed honesta matrimonium invalidet?*
11. *Resolvitur argumentum contrarium.*
12. *Conditio vel modus impossibilis joci causa adjectus presumitur.*
13. *Sed hac presumptio est tantum juris.*
14. *Conditiones turpes de praterito non invalidant matrimonium.*
15. *An sponsalia invalidentur per adjectionem conditionis turpis vel impossibilis.*
16. *Sponsalia consanguineorum sub conditione: si Papa dispensaverit contracta valent.*
17. *Resolvitur argumentum contrarium.*
18. *Quando Parochi & testium presentia requiratur ad matrimonium conditionatum.*
19. *Sponsi utentes copula non videntur recedere à conditione appositâ.*
20. *Causa & Demonstratio qualiscunque semper habetur pro non adjecta.*

Sicut omnes contractus non tantum purè & absolutè, sed etiam conditionatè iniri possunt, ita quoque sponsalia & matrimonium, quia verò hodie, quando post Conc. Trid. matrimonium coram parochi & testibus contrahi debet, inauditum est, id sub conditione contrahi,

trahi, ideo præmittimus plurimas difficul-
tates, quas fusè tractat Sanch. *de matrim. toto*
lib 5. & aliqua tantùm, quæ ad intellectum Ca-
nonum & praxin maximè circa sponsalia con-
ditionata deservire possunt, attingemus &c.

Præsuppono, sponsalibus posse aliquid adj- 1
ci, vel ut *conditionem*, vel ut *modum*, vel ut *de-*
monstrationem, vel ut *causam*, quæ omnino inter
se differunt.

Nam *conditio* est, cùm aliquid adjicitur su- 2
spendens contractum, nec partes ante illius e-
ventum obligari volunt, & explicatur per par-
ticulam *si*, v. g. Ducam te *si* mille dederis in
dotem.

Modus est adjectio oneris, ad quod post con- 3
tractum volumus alterum obligare, & ordina-
riè exprimitur per conjunctionem *ut*, v. g. Du-
co te, ut mecum mercimonia exerceas. Differt
à conditione, quòd *modus* non suspendat ob-
ligationem principalem, sed habeat suam obli-
gationem propriam, ad quam implendam alter
cautionem præstare debet, & si fortassis non
præstiterit, non statim propterea irritum est
matrimonium, cùm principalis obligatio adhuc
subsistat, sed per judicem ad implendum mo-
dum compelli debet.

Si dubitetur, an adjectio sit *conditio* vel *modus*, 4
quia contrahentes usi sunt verbis dubijs, atten-
dendum erit, an non prius voluerint ratam ob-
ligationem, quàm illa adjectio expleatur, & erit
conditio, si verò prius voluerint ratam obliga-
tionem.

tionem, & postea primum alterum gravatum ad aliquid faciendum, erit *modus*, sicut docet Bartholus in *L. quibus diebus*. 40. §. *su.* ff. de conditionibus & demonstrationibus.

5 *Demonstratio* est, quando significatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relativum, aut dictionem importantem aliquam qualitatem, v. g. *Duco te* quæ de tali stemmate es, &c.

6 *Causa* demum illa dicitur, quæ denotatur per per dictionem *Quia*, & indicat matrimonium, seu causam contractus, v. g. *Duco te*, quia dives es &c. His præsuppositis

7 *Queritur* 1. Quid juris si matrimonio *conditio* vel *modus* adjiciatur naturaliter vel civiliter *impossibilis*, id est, ut per naturam, vel cum contra bonos mores sit, per leges licite impleri nequeat, ut si cælum tetigeris, si patrem, si inimicum meum occideris, &c.

De jure civili distinguitur inter contractus & ultimas voluntates, sive testamenta, si de hujusmodi conditionibus agatur. in contractibus conditio *impossibilis* statim ab initio vitiat contractum, quasi non censeantur habere animum contrahendi, qui conditionem *impossibilem* adjiciunt, *L. non solum*. ff. de obligationibus & actionibus. *L. impossibilis*. de verborum obligationibus. Modus autem *impossibilis* vel contra bonos mores non vitiat contractum, sed vitiatur, & pro non adjecto habetur v. g. *dono tibi equum, ut cælum ascendas, ut hæreticus fias* &c. licet

ex communi docet Medina *de Justit. & Jur. tom. 1. tract. 2. disp. 28. §. impossibilis.* At verò in testamentis & ultimis voluntatibus conditio & modus impossibilis pro non scriptis habentur, propter singularem favorem ultimarum voluntatum, ut potius sustineantur, quàm pereant, §. *impossibilis. institut. de heredibus instituendis.*

Circa matrimonia hujus quæstionis decisio habetur *c. ultimo de condition. apposit.* ubi distinguitur, an tales conditiones sint contra substantiam matrimonij, vel an aliunde sint turpes aut impossibiles: priori casu dicitur esse nullum matrimonium sub tali conditione contractum, posteriori verò valere matrimonium & propter ejus favorem, sicut in testamentis conditionem haberi pro non adjecta. Ad hoc autem ut sciat, quando conditio sit contra substantiam matrimonij advertendum est secundum *Glos. in eod. cap. fin. in verbo. contra substantiam*, tria esse bona conjugij, nimirum *bonum fidei, bonum prolis, & bonum Sacramenti. c. omne. 27. q. 2. si* jam conditio uni ex istis adversetur dicitur contra substantiam matrimonij. *Bono prolis* adversatur conditio: si generationem prolis evitaveris, si venena sterilitatis sumpseris, &c. *Bono fidei*, si te adulterandam dederis pro quæstu. *Bono denique Sacramenti*, quod matrimonium facit inseparabile, si dicas: *contraho tecum, donec aliam inveniam honore & opibus ditioem, pro* ut ista exempla ponuntur *in d. c. fin. eod.*

Quæritur II. An idem dicendum sit, si con-

X z

ditio

324 PARS III, CAPUT V. §. V. SECT. II.
ditio adjecta adverteretur quidem bonis matrimo-
nij, sed si honesta, v. g. *contraho tecum, si
mecum in perpetua castitate vivere velis?* Pro
affirmativa facit, quod dicta bona matrimonij
non sint necessaria in executione, aliàs sterili-
tas vel adulterium semper dissolverent matri-
monium, quia deficeret bonum prolis & fidei
conjugalis. Item B. Virgo & D. Josephus viden-
tur non potuisse aliter, quàm hoc modo contra-
xisse, cum jam prius votum castitatis emisissent.
& hanc sententiam probabilem dicit Sanch. *lib.
5. d. 10. num. 5* Contrariam tamen probabilio-
rem existimamus cum eodem Sanch. quamvis
enim dicta bona matrimonij non sint necessa-
ria in executione, & matrimonium esse possit
sine copula, debent tamen esse in obligatione;
& mutua corporum traditio saltem quoad ob-
ligationem est de substantia matrimonij, sine
quâ matrimonium perfectum dici non potest.
est enim matrimonium viri & mulieris conjun-
ctio, non qualiscunque, sed ordinata ad copu-
lam, aliàs inter fratrem & sororem matrimo-
nium dici deberet. † De matrimonio B. Virgi-
nis dicendum est, non habuisse talem conditio-
nem, sed fuisse simpliciter contractum, quam-
vis neuter ex desponsatis habuerit intentio-
nem utendi copulâ. Nam obligatio benè po-
test consistere sine executione, & cum propo-
sito intermittendæ executionis, præsertim
quando per Dei revelationem notificatum est,
nunquam ab altera parte executionem peten-
dam.

dam, obligationem enim & executionem diversa esse nemo dubitavit, atque in hunc sensum non obscure de matrimonio B. Virginis loquitur August. *in c. 3. 27. q. 2.*

Quæritur III. An & quando matrimonium consentendum sit adjectâ conditione turpi vel impossibili, si aliquis reverà non aliter, quàm sub tali conditione se obligare intenderit?

Omnes DD. laborant, quo sensu Pontifex potuerit vel voluerit condiciones turpes vel impossibiles à matrimonijs rejicere, & matrimonium pro simpliciter contracto habere, cum tamen jure naturæ consensus ad matrimonium requiratur & sine consensu matrimonium esse non possit, non intelligitur autem consentire, qui noluit se obligare, nisi sub conditione turpi aut impossibili, juxta text. apertum *in L. non solum. ff. de obligationibus & actionibus.* Breviter dicendum S. Pontificem in illo *c. final.* inducere præsumptionem, quòd scilicet quilibet præsumatur, in contrahendo matrimonio, quoad negotium principale serio agere, & obligationem suam purè facere propter reverentiam Sacramenti, conditionem autem impossibilem, vel joci causâ vel ut modum (qui per superius dicta, si impossibilis sit non obligat) adjicere, & cum dubium sit, an faciens conditionem impossibilem habuerit serio intentionem vel contrahendi matrimonium, vel ponendi conditionem, jura in tali dubio pro favore matrimonij præsumunt.

13 *Queritur IV.* An hæc præsumptio sit & *iuris & de jure*, ita ut nulla probatio in contrarium admittatur; ut, qui reverâ non consenserit, nisi sub conditione, nihilominus pro consentiente habendus sit? *ry.* esse præsumptionem *iuris tantum*, adeoque cedere veritati & alijs probationibus, ac fortioribus præsumptionibus elidi posse. Unde non rejicietur conditio, sed potius matrimonium censebitur esse nullum, si ex varijs qualitibus & circumstantijs qualitate, affectu & interesse contrahentium colligi possit, quòd vel ideò conditionem impossibilem adjecerint, quòd nullo modo obligari voluerint, ut si nobilis dicat rusticæ, contraho tecum, si montem aureum in dotem dederis, vel reverâ non realiter, quàm expletâ conditione turpi, ut si hæreticus dicat Catholicæ, contraho tecum, si Lutherana fias. Item si conditio adjecta non sit simpliciter impossibilis, v. g. si pauperi, quæ credebatur dives, dicatur, contraho tecum, si mille in dotem dederis, non poterit præsumi conditionem tantum joci causâ adjectam esse. Præterea etiam conditiones turpes de præterito, sicut si Patrem occidisti, ex communi sententia non rejiciuntur, cum enim non invitent amplius ad delinquendum, sed jam supponantur extitisse, non sunt hoc respectu turpes censendæ. *Covar. de matrim. p. 2. c. 3. §. 2. n. 3.*

15 *Queritur V.* An sicut in matrimonio, ita etiam in sponsalibus de futuro conditiones turpes

pes aut impossibiles rejiciantur, & sponsalia pro absolute contractis habeantur, Affirmativa communis est apud Sanch. *d. lib. 5. disput. 17. num. 2.* Eò quòd favor matrimonij videatur etiam ad sponsalia extendendus, utpote quæ sunt via ad matrimonium. Negativa tamen, quam tenet Zoësius *de Cond. appof. n. 22.* videtur mihi æqua & probabilior, quia *c. fin. eod. tit.* tantum loquitur de matrimonijs, & ubi agitur de restringenda libertate matrimonij & inducendâ obligatione, non est facilè obligatio extendenda.

Accedit, quòd *c. fin.* sit correctivum Juris Communis, de quo in contractibus conditiones impossibiles non rejiciuntur, sed vitiant contractum, *L. non solum. de obligation. & action.* Correctio autem juris est strictè accipienda, *L. precipimus. in fin. Cod. de appellationibus.* Unde ulterius infero, si aliquis dicat: promitto tibi matrimonium, si mecum concubueris, si me in tali scelere juveris, talem non obligari, nisi secuto concubitu, vel scelere.

Queritur VI. An valeant sponsalia vel matrimonium contractum inter consanguineos sub conditione, *si Papa dispensaverit*, adeoque an pendente tali conditione alterutra pars resilire & cum alio contrahere valeat, vel dispensatione obtentâ novus consensus requiratur? Negant non pauci cum Sylv. *verb. matrimonium 3. q. 9.* conditio enim, quæ dependet ex Principis voluntate, inquit, est impossibi-

lis, quia ordinario jure fieri non potest, *per text. in L. continuus. §. cum quis. & L. inter stipulantem. §. sacram ff. de verbor. obligat.* Si ergò talis conditio, *si Papa dispensaverit*, tanquam impossibilis rejiciatur, utpote dependens ex Principis voluntate, sponsalia vel matrimonium valere non poterunt, quia absolutè consanguinei ad contrahendum inhabiles sunt.

Nihilominùs dicendum est, non esse conditionem impossibilem & consequenter valere contractum, dummodò ponatur casus, in quo Pontifex solet dispensare, si nimirum consanguinei non sint in gradu valdè propinquo, & simul habeant justam causam petendi dispensationem, quod enim frequenter, & quotidie fieri solet, non est impossibile, sed dispensationes inter consanguineos quotidie impetrari solent, ergò &c.

17 Ad argumentum contrarium R. conditionem, quæ dependet à principis voluntate reputari impossibilem, quando princeps id concedere non solet, nisi de extraordinaria sua potestate, & rarissimis in casibus &c. Praterèa promittens fæminæ matrimonium sub conditione, *si Papa dispensarit*, tenetur insuper hanc dispensationem impetrare, quia qui obligatur ad principale, obligatur etiam ad accessorium, sine quo principale haberi non potest. *Sanch. ad lib. 5. num. 12 & 35.*

18 *Queritur VII.* Si hodiè post Trid. contraheretur matrimonium conditionatum, quando
dónam

dónam parochus vel testes intervenire deberent, an tempore contractus, vel postquam conditio extitit? R. utroque tempore, etenim si non intervenirent tempore contractus dicerentur tantùm sponsalia de futuro, non matrimonium, quia, ut sæpè dictum, nullum hodiè post Trid. est matrimonium sine parochi & testium præsentia. Tempore verò existentis conditionis nisi intervenirent parochus & testes, non possent in foro externo testari, matrimonium verò & substantialiter contractum esse, sed tantùm fuisse contractum inchoatum, pendentem, & adhuc solubilem, quod utique intentioni Trid. adversatur, quod ideò parochum & testes requisivit, ut de matrimonio in foro externo ad multa incommoda evitanda testificari valeant. Sufficit autem ut ipsi contrahentes coram parochi & testibus affirmant, conditionem esse impletam, nam hoc ipso satis intelliguntur purificare contractum, licet parochus vel testes per se conditionem impletam non viderint, teste Laym. *de matrim. p. 2. num. 24.* qui tamen putat sufficere, ut tempore contractus præsentia parochi & testium accedat.

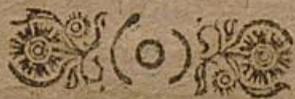
Quæritur VIII. An hodiè post Conc. Trid. si 19 contrahentes post sponsalia conditionata utantur copulâ carnali pendente conditione censentur per hoc à conditione recessisse, & sponsalia purè contraxisse? Licet ante Conc. certum fuerit, quòd copula accedens sponsalibus

tantam vim habuerit, ut non solum conditionem à sponsalibus sustulerit, sed etiam verum consensum de presenti & matrimonium induxerit, quia præsumptione *juris* & *de jure*, contra quam non admittebatur probatio in contrarium, sponsus non præsumebatur alio, quam affectu maritali suam sponsam cognovisse. *c. n. qui fidem. 30. de sponsal. c. per tuas. 6. de conditionibus appositis.* Attamen hodie post Conc. Trid. quando matrimonium sine parrocho & testibus non subsistit, certum quidem est, quòd sola carnalis copula non habeat amplius vim efficiendi matrimonium, an verò partes præsumantur, saltem à conditione apposita recessisse, dubitatur? Id aliqui satis probabiliter affirmant, eò quòd in hac parte Trid. nil mutaverit adeoque sub constitutione Juris veteris reliquerit. *Zypaei consultation. Canon. lib. 4. conclus. 1.*

Negativam docet Sanch. *lib. 1. disput. 26. num. 12.* Fundamentum est, quòd hodiè post Trid. cesset ratio legis, quæ olim præsumebat recessum à conditione per copulam, quia olim ista præsumptio oriebatur, ne Ecclesia præsumeret delictum fornicationis, præsumpsit copulam factam affectu maritali, & consensum de presenti, quod hodie post Trid. non potest amplius fieri, cum solus consensus de presenti non sufficiat ad matrimonium, ut diximus. Si tamen ex tali copula sponsa grave damnum incurrisset, ut quia esset im prægnata, diffi-

diffamata, & inde difficilius nuptura, æquitas suadet, tale damnum per matrimonium compensari, & priorem sententiam amplecti. Pro cuius confirmatione forsan non incongruè dici posset, quòd illa præsumptio juris de copula conjugali non fuerit ratio adæquata Canonis tollentis conditionem, sed etiam æquitas, ut damnum copulæ per matrimonium compensetur, & alia præsumptio, quòd non facillè femina consensura sit in copulam, nisi sub certa spe matrimonij, quæ certitudo firmatur rejecta conditione.

Queritur IX. An, quod hæcenus de condi-²⁰tionibus dictum est, id etiam procedat, si demonstratio vel causa turpis, impossibilis aut falsa adiciatur, v. g. contraho tecum, quia sterilis es, quia nobilis es, cum tamen non sit? *R.* Demonstrationem vel causam per se sumptam non quidem suspendere vel vitare matrimonium, siue sit turpis siue contra substantiam matrimonij, siue falsa, sed potius haberi pro non adjectâ, arg. *L. falsa. 38. De condition. § demonstrat.* quia tamen falsa causa vel demonstratio inducit errorem, & error nonnunquam facit deficere consensum, & consequenter matrimonium, ideò hic observanda erunt, quæ præced. Sect. de errore dicta sunt.

SECTIO